

Тринадесетата заплата (лично отношение)

Красен Станчев

В началото на септември бях поканен в държавната телевизия да коментирам преговорите между правителството и МВФ. Естествено стана дума и за така наречените “тринадесета заплата” и “тринадесета пенсия”, срещу раздаването на които аз – също така естествено - се обявих, привеждайки икономическите и политическите основания на своето отношение. След това, в отговор на телефонни обаждания и разговори с близки и познати, които потвърждаваха усещането за обществен интерес, аз изложих своите възгледи черно на бяло. Статията се казва “Ханс Фликеншийлд, тринадесетата заплата и приятелите на народа”, публикувана е в брой 239 на това издание, препечатана е без разрешение в поне четири вестника и електронни издания и който иска все още може да я прочете в Интернет (http://ime-bg.org/pr_bg/).

Част от обажданията, кога на шега, кога сериозно, съдържаха упрек: “А-а, ти си онзи, който не дава на хората тринадесета заплата..!”

Когато се замислих, стигнах до извода, че упректът е напълно уместен.

Действително освен икономическите и политическите аргументи, в несъгласието ми с “тринадесетата заплата” има и лично отношение. Това отношение в крайна сметка не е само мое. И защото то е обществен феномен, са възможни и политическите и икономическите аргументи.

Кои са тези хора и какво би трябвало да получат?

“Тринадесетата заплата” получават “по традиция” служителите в държавната администрация, членовете на управителните съвети на държавните предприятия, учителите, лекарите, полицаите, работещите в държавните радио и телевизия, в БАН и т.н.

Според статистиката става дума за около една четвърта част от всички работещи граждани на възраст между петнадесет години и пенсионна възраст. Пак според статистиката средната заплата в бюджетната (т.е. финансираната от данъци) сфера през тази година е 394 лева. Нека за простота на разсъжденията приемем, че става дума за 400 лева. Впрочем съотношението четирима работещи извън бюджетната сфера (и несубсидираните държавни предприятия) срещу един работещ (работеща) в нея също се възприема донякъде условно, за да са по-ясни разсъжденията за личните отношения, споделени по-долу. Иначе точните цифри ще са известни чак догодина. От тях ще се окаже вероятно, че броят на държавните служители е нараснал с около 10 на сто, но броят на заетите в частния сектор се е увеличил вследствие на приватизацията и новооткритите работни места.

“Тринадесетата заплата” ще рече, че между 600 и 700 хиляди здрави, прави, нормални и в личния живот по-скоро симпатични граждани ще получат преди коледа средно по 400 лева.

Лични отношения и роли

Това събитие може да се приравни на едно въображаемо стечение на обстоятелствата, при което четирима също толкова здрави, прави, нормални и симпатични граждани, работещи в частния сектор се събират и решават да снесат по 100 лева, за да ги дадат на някой от служителите в държавната администрация, членовете на управителните съвети на държавните предприятия, учителите, лекарите, полицаите, работещите в държавните радио и телевизия, в БАН и т.н.

Понеже става дума за само за четири човека и само за един облагодетелстван (облагодетелствана), “тринадесетата заплата” придобива съвсем конкретни измерения. Тези четирима граждани могат да си изберат кого да облагодетелстват, да преценят личните заслуги и качества на бенефициента, да мотивират своето решение и дори да изпитат някакви лични емоции от цялата случка.

Най-общо обаче ролите в една такава ситуация са две: на бенефактора (даряващите четирима граждани и гражданки) и бенефициента (надарения, надарената от тях).

Лични проблеми и неудобства

Всяка една такава случка ще предизвика множество неприятни последици и въпроси.

Нека си представим, че четиримата благодетели решат да възнаградят телевизионната журналистка, която ме интервюира на 2 септември. Тя е симпатична, очевидно добре си върши работата, бързо схваща какво се говори и успява да прокара в разговора предварително подготвените от редактора въпроси, без това да дразни нито зрителите, нито събеседника.

Аз не познавам въпросната госпожа или госпожица. Може да се предполага, че и останалите благодетели също не я познават и оценят достойнствата и само като водеща важно утринно предаване. Но независимо от нашето отстранено отношение, за възможно облагодетелстваната възникват безброй неконтролирани обстоятелства. Колеги могат да се питат защо избират нея, а не мен, възниква подозрението, че явно има “танто за кукуригу” (тя го кани, а той плаща), правилно ли е изобщо да се постъпва по този начин и т.н.? Въпреки благите намерения на бенефакторите, върху тях може се изсипе същата лавина подозрения.

Нещата стават още по странни, ако въпросните четирима граждани решат да възнаградят усилията на г-н Кирил Ананиев, заместник министър на финансите. Може да се предполага, че той и неговите колеги и началници са пазителите на традицията за раздаване на “тринадесета заплата”. Едно от очевидните достойнства на тази традиция е, че тя обезличностява нашите отношения като дарители към надарените служители от бюджетната сфера. Освен това сигурно е, че негови и техни са заслугите за много “обществени блага” като финансова дисциплина, подобряваща се отчетност на фиска, разрешаване на всекидневни проблеми в дейността на първичните разпределители на държавния бюджет, оправяне на бюджетните главоболия, създадени от приемането на закони без финансова обосновка и т.н. и др. п. Вероятно 400 лева са крайно недостатъчни като възнаграждение за толкова много заслуги...

Но по отношение на г-н Ананиев или който и да е заместник министър и нас самите като благодетели би трябвало да възникне не просто обществена мълва; изглежда наложително нашите отношения да бъдат разследвани, за да се види какво се крие зад нашето и неговото намерение.

В моето обкръжение обаче има не само и не толкова министри на финансите и служители в държавни медии. Аз познавам и имам близки, които са учители, професори, лекари, безработни, пенсионери, учени в БАН, писатели и артисти. С пълна убеденост мога да твърдя, че те са добри в професията си, порядъчни във всяко отношение и обаятелни в общуването си с хората и че дори безработните сред тях са много добри безработни. Това естествено няма особено значение за никой друг, освен за самия мен.

Сигурно е обаче, че аз бих предпочел да дам “тринадесета” заплата или пенсия на някой от тях.

За мен обаче също възникват следните неудобства.

1. Политиката на “тринадесетата заплата” вече ми е отнела сто лева и аз трябва да намеря определена сума допълнително, за да възнаградя онези, които смятам, че заслужават.
2. Дори и да направя това от чисто сърце, правителството ще обложи въпросните суми с около 50 на сто данък.
3. Когато ходя на лекар, имам нужда от медицински изследвания или от уменията на стоматолог, поради собствена заетост, аз обикновено използвам частни услуги, т.е. аз вече съм платил на предоставяните от правителството “услуги”, но ползвам друг доставчик. Същото важи и за образованието, моето собствено и на децата ми.
4. За разликата от даренията, които правя за хора от своето обкръжение и за чиито качества и потребности аз имам относително ясна представа, решението да се дадат 100 мои лева някои господин, госпожа или госпожица от държавната администрация, управителните съвети на държавните предприятия, учителите, лекарите, полицаите, работещите в държавните радио и телевизия, в БАН и т.н., не е мое решение. То е форма на експроприация на тези пари.
5. Аз и другите четирима благодетели не можем да направим нищо по този повод, освен да изказваме мнението си. Ако ние се събираме, то най-често ще е по друг повод, а не за благодарност към служителите в бюджетната сфера. Защото правителството вече е наложило нашата солидарност на сила.